

Arap Dilini Yaymada Arabistan'ın Rolü*

Prof. Dr. Mahmud İsmail SALİH**
Çeviren: Yrd. Doç. Dr. Yasin KAHYAOĞLU***

Giriş

Bilindiği gibi Arap Dili, kültür ve medeniyet açısından en zengin diller arasında yer alır. Doğuda Çin ve Hindistan, batıda Fransa'nın doğusundan Atlas Okyanusuna kadar uzanan bir bölgede Arapça pek çok milletin dili idi. Avrupalılar kendi medeniyetlerini, hatta Avrupa'ya ulaşan Yunan kültürünün bir kısmını Müslüman Araplar ve Arapça vasıtası ile taşımışlardır. Öyle ki, Müslüman Arap filozof İbn Rüşd, Aristo felsefesinin şarihlerinden sayılmaktadır. Aynı şekilde, Pisagor, Sokrat ve Euclid gibi Yunan bilim adamlarının çalışmaları da, Müslüman bilim adamlarının tenkit ve geliştirmelerinden sonra batıya intikal etmiştir.

Müslümanlar, Arap dili vasıtası ile gerek doğu medeniyetini (Çin, Hindistan ve Fars) gerekse batı medeniyetini (Özellikle Yunan) araştırma, ayıklama ve tenkitten geçirdikten sonra, tecrübeye tabi tutarak geliştirmiş ve yeni medeniyetlerini kurmaları için onu bütün dünyaya sunmuşlardır. Müslüman Arapların yazdıkları kitaplar, orta çağlardan başlayarak miladi 16 ve 17. asırlara kadar (İbn Sina'nın *el-Kanun fi't-Tıb* kitabı gibi) Avrupa üniversitelerinde ve eğitim merkezlerinde temel kaynak olarak okutulmuştur.

---

* Bu çalışma, 30.08.2013 tarihinde Pekin Kitap Fuarı'na sunulmuş bir makaledir. 30 Eylül 2013-4 Ekim 2013 tarihleri arasında, Riyad'da benim de bizzat katılmış olduğum Arap Dili Sınav Ölçme ve Değerlendirme Merkezi tarafından organize edilen Sempozyumda, makale müellifi, Prof. Dr. Mahmud İsmail Salih Sini ile yüz yüze yaptığım görüşme ve istişare sonucunda, makalenin yararlı olacağı düşüncesiyle Türkçeye çevirisini yapmış bulunuyorum.

** Kral Suud Üniversitesi Arap Dil Enstitüsü Uygulamalı Diller Bölümü Öğretim Üyesi, Riyad.

*** HRÜ İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Şanlıurfa.

Avrupalılar onu, Sicilya ve Avrupa’da Latinceye, sonra da başka dillerine tercüme etmişlerdir. Bu durum, Avrupa’nın kalkınma çağı dedikleri, yeni Avrupa medeniyetinin miladını oluşturmuştur. Önemli ilimlerden biri olan Cebir isminin, Arapça şekliyle korunmuş olarak aynı isimle anılması, dikkat çeken diğer önemli bir noktadır. Aynı şekilde, eserlerini Arapça olarak telif eden Müslüman ilim adamı Harezmi, ismini matematikte meşhur bir ıstılah olan Logaritma ile özdeşleştirmiştir. Bilindiği gibi bu temel mefhum, sadece modern matematikte değil, aynı zamanda bilgisayar ilimlerinde de büyük bir öneme sahiptir.

Arapçanın dünya medeniyetine etkisini gösteren delillerden bir de, özellikle günlük hayatta kullanılan önemli yiyecek ve içeceklerde, örneğin: Şeker, kahve ve limon gibi isimlerde kendini göstermiştir. Aynı şekilde özellikle bilimsel ve astronomi isimlerin kullanımında da Arapça isimlere rastlamak mümkündür. Bu konuda fazla bilgi sahibi olmak isteyenler, Alman bayan oryantalist Sigrid Hunke veya Zkerid’nin *İslam Güneşi Batıyı Aydınlatıyor* isimli kitabına müracaat edebilirler.

Günümüzde ise Arap Dili, dünya dilleri arasında önemli bir yer işgal etmektedir. Dünya dilleri arasında dördüncü veya beşinci sırada gelmektedir. Arapça, Birleşmiş Milletler ve ona bağlı Dünya Sağlık Örgütü ve Unesco gibi uluslararası örgütlerin resmi dilleri arasında yer aldığı gibi, ayrıca OPEC, Uluslararası İletişim Birliği, Dünya Tarım ve Gıda Örgütü, İslam Dayanışma Örgütü, İslam İlimler Eğitim ve Kültür Örgütü (İSESCO), Afrika Ülkeleri Birliği gibi örgütlerin kullandıkları resmi diller arasında da yer almaktadır. Bütün bunların da ötesinde Arapça, bugün dünya üzerine dağılmış bir buçuk Müslüman nazarında kutsal bir dil olarak ta kabul görmektedir.

Arap Dilini Yayımada Arabistan’ın Rolü

S. Arabistan, miladi 1970 yıllarından itibaren, Arap Dilini yayma ve onu Arap olmayan milletlere öğretme konusunun önemini idrak etti. Bu nedenle, geçen asrın seksenli ve doksanlı yıllarında, ihtisas alanı dil öğretimi olan üç adet Dil Enstitüsü açtı. Bunlar: Birincisi: Kral Suud Üniversitesi’nde 1975 tarihinde açıldı. İkincisi: Ümmü’l-Kura Üniversitesi’nde 1975 tarihinde önceleri “Arapça Dil

Merkezi” olarak açıldı. Daha sonra, 1979 yılında “Arapça Dil Öğretim Enstitüsü” olarak faaliyetine devam etti. Buradaki programlar burslu erkek öğrenciler ile açıktan devam eden bayan öğrencilere uygulandı. Üçüncüsü İmam Muhammed b. Suud İslam Üniversitesinde 1977’de, önceleri “Arapça Dil Merkezi” olarak açıldı. Daha sonra bu merkez de, 1981 yılında bağımsız bir “Arapça Dil Öğretim Enstitüsü” olarak faaliyetine devam etti.

Bu enstitülerin yanı sıra, Medine İslam Üniversitesi’nde, Zahran’da bulunan Kral Fahd Petrol ve Maden Üniversitelerinde de bazı dil programları yer aldı.

Geçen son yirmi yıl içerisinde de bazı Dil Enstitülerinin açılımı gerçekleşti. Bunlardan biri, 2001 tarihinde Medine-i Münevvere’de bulunan İslam Üniversitesi bünyesinde inşa edilen ve Ana Dilleri Arapça olmayanlar için inşa edilen Enstitüdür ki, burası yaklaşık 50 yıl boyunca yabancı talebelere Arapça öğretme şubesi olarak devam etti. Diğeri ise: Emire Nura Üniversitesi bünyesinde 2010 senesinde “Ana Dilleri Arapça Olmayan Bayan Talebelere Arapça Öğretimi” adıyla inşa edilen Arapça Dil Enstitüsüdür. Bir diğeri ise: Suudi Hükümeti tarafından, Cidde kentinde, Kral Abdülaziz Üniversitesi bünyesinde 2010 senesinde açılması kararlaştırılan ve yabancılara Arapça dil öğretimi programını hedefleyen Enstitüsüdür.

Dünya Üniversitelerinde Bulunan Arap Dili Kürsüleri

Dr. Salih Suhaybani, Suudi Arabistan’ın Arap Dili Öğretiminde gösterdiği gayret ve çabalarla ilgili geniş çaplı yaptığı bir araştırmasında, Arabistan hükümetinin bazı büyük üniversitelerde inşa ettiği bu kürsüleri şöyle dile getirmektedir:

Londra Üniversitesi, Kral Fahd Kürsüsü (İngiltere)

Güney California Üniversitesi, Kral Faysal İslam Kültürü ve Düşüncesi Kürsüsü (Amerika)

California Üniversitesi, Kral Abdülaziz Kürsüsü (Amerika)

Polonya Üniversitesi, Kral Abdülaziz Kürsüsü (İtalya)

Harvard Üniversitesi, Kral Fahd Kürsüsü (Amerika)

Suudi Arabistan’da Bulunan Örnek Dil Enstitüsü

Kral Suut Üniversitesi bünyesinde yer alan “Arapça Dil Enstitüsü” Arap Dili Öğretimi alanında örnek ve eşsiz bir kurum

sayılır. Bu Enstitü, belki de dünya çapında ilk dil enstitüsüdür denilebilir. Açılışından itibaren (1395h/1975), özellikle de Ana dilleri Arapça olmayanların Arapça öğrenim meselelerine eğilmiş (öğretim, eğitim ve araştırma) ve bu konular üzerinde titizlikle durmuştur. Bir taraftan kamu ve özelde çalışan memur ve işçilere dil kursları düzenlerken, diğer yandan devlet bursuyla çeşitli ülkelerden gelen öğrencilere dil kursları imkânları sağlamıştır. Buna ilave olarak, aynı amaçla öğretmenleri yetiştirme kursları da düzenlenmiştir. Bu bağlamda Asya ve Afrika kıtalarının çeşitli ülkelerinde eğitim alanında çalışacak olan öğretmenlerin eğitilmesi kurslarını da düzenlemiştir. Dil Enstitüsü ayrıca, kendi bünyesinde bir araştırma birimi, ders ve dokümantasyon çalışmaları ünitesini de kurmuştur.

Riyat'ta bulunan İmam Muhammed b. Suud İslam Üniversitesi ile Mekke-i Mükerrreme'de bulunan Ümmü'l-Kura Üniversitesi de (ki, daha önce Kral Abdülaziz Üniversitesine bağlıydı) bu alanda Kral Suud Üniversitesi'nin yolunu takip ederek, her iki üniversite de, bünyelerinde Arapça Dil Enstitülerini inşa etmişlerdir. Bu Enstitüler: Dil Kursları düzenleme, Öğretmenlerin Eğitimi, Bilimsel Araştırma yapma, Sağlam kaynaklardan Ders ve Dokümantasyon Hazırlama ve Planlama gibi bilimsel faaliyete girmişlerdir. İmam Muhammed İslam Üniversitesi Dil Enstitüsü, bütün bu faaliyetlerle yetinmeyerek, kendi bünyesinde, daha önceden sürdürülmekte olan Yüksek Lisans Programının bir devamı olarak, Doktora programını açmayı da hedeflemiştir. Bu programlarla, bir yandan Suudi Arabistan'ın ihtiyacı olan Arap Dili öğretiminde çalışan eğitimci kadroyu (Akademisyen) yetiştirmek, diğer yandan da, ana dilleri Arapça olmayan yabancılara Arapça öğretimini vermek için büyük bir çalışma içine girmiştir.

Yabancılara Arapça Öğretimi Birinci Uluslararası Konferans

Kral Suud Üniversitesi-Arapça Dil Enstitüsü 1978 yılında, Arapçanın yabancı dil olması hasebiyle Arap Dilinin öğretimine yönelik ilk adım olarak uluslararası düzeyde bir konferans düzenledi. Bu konferansa; Arap ülkelerinden, Avrupa'dan ve Amerika'dan birçok bilim adamı, araştırmacı ve akademisyen katıldı. Bu konferans, dil öğretimi alanında çalışan pek çok akademisyeni olumlu etkilemiş, yabancı dillerin öğretimi alanındaki yenilikler

konusunda onları bilgi sahibi yapmıştır. Arapça öğretiminin de aynı şekilde, gerek anadili Arapça olanlar, gerekse Arapça dışındaki dillerle konuşan insanların dil farklılıkları göz önünde bulundurularak, günümüz modern teknolojisinin sunduğu imkânlar kullanarak yaygın hale getirmenin bir zorunluk olduğunu ortaya koymuştur.

Arabistan'ın Yabancı Ülkelerdeki Dil Enstitüleri

İmam Muhammed b. Suud İslam Üniversitesi'ne bağlı, Endonezya, Japonya, Cibuti gibi yabancı ülkelerde bulunan Dil Enstitülerinin rollerini de unutmamamız gerekir. Ayrıca Suudi Arabistan'da bulunan bazı hayır kurumlarının; İslami Vakıf Müessesesi, Uluslararası Müfredat Müessesesi, Oku Müessesesi - daha sonra bunlara değineceğiz - gibi hayır müesseselerinin bu alandaki öncü rolleri de göz ardı edilmemelidir.

Uluslar Arası Kral Abdullah Dil Merkezinin Arap Diline Hizmetleri

Suudi Arabistan Krallığının; 23.7.1429 /27.7.2008 tarihinde, Arap Dilinin öğretimi ve yaygın hale getirilmesi amacı ile, Arap Dilinin hizmetine yönelik olarak, Yüksek Öğretim Bakanının da bizzat gözetim ve denetiminde inşa edilen Uluslar Arası Kral Abdullah Dil Merkezi bu alandaki en büyük hadisedir. Bu merkezin en önemli hedeflerinden biri de, Arap Dilini dünyanın dört bir yanına yaymak için her türlü araç ve metodu kullanarak bu projeyi hayata geçirmek ve gereken desteği sağlamak için çalışmak olmuştur. Dolayısı ile Arap Dilini dünyanın her tarafına yayma yolunda sarf edilen bu büyük çaba ve gayretlerden, aynı şekilde bu güzel koordineli çalışma ve destek sonucunda oluşan bu merkezden beklentilerimiz büyüktür.

Bilimsel ve Eğitim Materyallerini Geliştirmede Arabistan'ın Rolü

Arap dilini geliştirme ve yayma bağlamında Suudi Arabistan'ın hizmetleri kapsamında Prof. Dr. Salih es-Sühaybani tarafından yapılan geniş bir araştırma söz konusudur. Ben de burada, modern teknoloji araçlarından da yararlanarak, sadece iki

ana noktaya değinip konuyu açıklamaya çalışacağım. Birincisi: Bilimsel ve eğitsel materyallerinin üretimi, İkincisi ise: Arapçayı konuşanlar için öğretim metotlarını geliştirme.

Dünya çapında, başka dillerde konuşan insanlara Arapçayı öğretmeye hizmet bağlamında, eğitsel materyaller, kitap ve dokümanların geliştirilmesinde kullanılan bilimsel çalışma ve çabalara hızlıca bir göz attığımızda, Arabistan eğitim kurumlarının bu alandaki öncü rolü, Arap ve yabancı diğer eğitim kurumlarını geride bırakmış niteliktedir. Bu bariz özellik; ders kitapları, doküman alanında açıkça görüldüğü gibi, yabancılara Arapça öğretimi alanında çalışan araştırmacı ve öğretmenler için ilmi kaynakları sunmada da göze çarpmaktadır.

1- Arapça Dil Enstitülerinin Yayınladığı Kitaplar

Yukarıda işaret edilen üç üniversite bünyesinde yer alan Arapça Dil Enstitüleri - Riyad'da Kral Suud Üniversitesi ile İmam Muhammed b. Suud İslam Üniversitesi, Mekke-i Mükerrreme'de bulunan Ümmü'l-Kura Üniversitesi - kitap ve doküman hazırlama ve yayınlama konusunda büyük hizmetler sunmuşlardır. Aynı şekilde bu üniversitelerde çalışan akademisyenler de Arap dilinin öğretimi ile ilgili onlarca kitap ve doküman serisini yayınlamada yer almışlardır. Bu alanda yayınlanan kitap ve dokümanları şöyle sıralayabiliriz:

Arap Dili Enstitüsü ve Öğretim Elemanlarının Çıkardıkları Kitaplar:

Birincisi: Arap Dilini Öğretmeye Yönelik Kitaplar:

A) Kral Suud Üniversitesinin Yayınları:

- *el-Arabiyyetü li'l-Hayat* (4 kitap) ¹
- *el-Arabiyyetü Asvatüha ve Hurufuha* (Arapçanın ses ve harfleri).
- *el-Kıraetü'l-Muyassara* (3 Kitap)
- *el-Kavaidü'l-Arabiyyetü'l-Muyassara* (3 kitap)
- *el-Arabiyyetü Asvatüha ve Hurufuha* (Arapçanın ses ve harfleri).
- *et-Ta'biru'l-Muveccih* (2 kitap)

¹ Elimizde bulunan ve hazırlık sınıflarımızda okuttuğumuz *el-Arabiyyetü li'l-Hayat* serisi ise 3 kitaptır.

- *el-Arabiiyetu li'l-A'lem*, 4 seviye (3 kitap baskıda)
- *el-Arabiiyetu li'l-Mübtediin* (Arapçaya yeni başlayanlar için)
- *el-Arabiiyetu'l-Vazifiyye* (Mesleki hayatla ilgili Arapça) 4 seviye. (Baskıda)
- *el-Arabiiyetu li Ağradin Tıbbite* (Tıpla Alakalı Arapça)
- *en-Nahvu'l-Arabi el-Mubermec li't-Ta'limizzatıy* (Kendi kendini Eğitime Amaçlı Programlanmış Arapça Nahiv)
- *el-İmlau'l-Vezifiy* (Her kese İmla Dersi)
- *el-Edep ve'n-Nusus* (Arap Olmayanlara Edebiyat ve Metinler)
- *et-Tedribat Fehmi'l-Mesmu'* (Duyulanları Anlama Üzerinde Alıştırmalar.)
- *Bernamecü'l-Arabiyye et-Tefa'ulıyye* (İnternet Aracılığıyla Arapça Öğrenimi)

B. Diğer Kurumların Yayınladığı Kitap ve Seriler

- *el-Arabiiyetu li'n-Naşiin Serisi*. 6 kitap öğrenci için, 6 kitap ta öğretmen için. (Eğitim –Öğretim Bakanlığı)
- *Silsiletu Uhibbü el-Arabiyye* (Arapçayı Seviyorum- Çocuklar için). 8 seviye. Öğrenci, Alıştırmalar ve Öğretmen kitapları. Buna ek olarak, seri ile birlikte çocuk sözlüğü (Körfez Ülkeleri, Arap Kültür Yayınları – Riyat).
- *Silsiletü'l-Kıraeti'l-Arabiyye Li'l-Müslimin*: 3 Kitap (Lübnan Yayınevi –Beyrut)
- *Silsiletü'l-Ta'limi'l-Arabiyye*, 1-6 seviye. Öğrenci, aktivite ve öğretmen kitapları. (Uluslararası Metot Müessesesi – Riyad)
- *Silsiletü Heyya Netekellem el-Arabiyye* (Haydi Arapça konuşalım Serisi) 3 kitap. (Tevbe Kitap evi- Riyad) Bu program İngilizce öğrenenlere yönelik Radyo programı şeklinde idi.
- *Silsiletü'l-Arabiyye Beyne Yedeyk*, 3 kitap ve bir sözlükten ibarettir. (Müessestü'l-Vakfi'l-İslami – Riyad).
- *Silsiletü'l-Arabiyye Lirraşidin*. (3 kitap öğrenci için, 3 kitap ta öğretmen için. İslami İşler Bakanlığı).
- *Arap Morfolojisini* (Sarf dersini) Kendi Kendine Öğren. (Merih Yayınevi- Riyad)
- *et-Tesliyetü'l-Müsmira*. Çocuklar için dil oyunları, 4 kitap.

- *Teallem el-İmlae bi Nefsik* (Yazıyı kendi kendine öğren).
- Toplam: 97 adet kitap

İkincisi: Araştırmacı ve Öğretmenler İçin İلمي Kaynaklar:

- Dil Öğreniminde Yardımcı Görseller
- Dil Sınavları
- Arap Dilinde Yaygın Olan kelimeler
- Arap Dili Öğreniminde Yeni Yöntemler
- Dilbilim (Linguistics) ve Sözlük Çalışmaları
- İlmü'l-Esvat et-Tatbiki (Uygulamalı fonoloji) . Arap Dilinin Fonetigi, Eğitim Ses Sisteminin Öğrenimi.
- İlmü'l-Luğa en-Nefsi (Psikodilbilim) Birinci Uluslararası, Arap olmayanlara Arapça Öğretimi Sempozyumunun Bilimsel Kaydı.

Çeviri Kitaplar

- *et-Tekabü'l-Luğavi ve Tahlilu'l-Ahtaa* (Dil Karşılaştırmaları ve Hataların Analizi)
- *en-Nazariyyetu't-Tekamuliyye fi Tedrisi'l-Lugat ve Netaicuha'l-İlmiyye* (Dil Öğreniminde Tekâmül Teorisi ve Bilimsel Sonuçları)
- *Tatbikatü'l-Hasibi'l-Ali fi İktisabi'l-Luğeti's-Saniye* (İkinci Dili Kazanmada Bilgisayar Uygulamaları)
- *Esasiyyatu't-Tekyim fi't-Ta'limi'l-Luğavi* (Dil Öğreniminde Temel Değerlendirmeler)
- *Tatvir Menahic Ta'limi'l-Luğa* (Dil Öğrenimi Metotlarını Geliştirme)
- *Istraticiyat Eda'i-l İhtibar.* (Sınav Uygulama Stratejisi)
- *Nazariyyat Tea'llum Lugati's-Saniye.* (İkinci Dil Öğrenme Kuramları)
- *et-Tefaul'n-Nassiy* (Metin Etkileşimi)

B- Üniversite Dışında Yayınlanmış Bazı Kitaplar

- *Mu'cemu't-Talib es-Siyaki* - Öğrenci Sözlüğü - (Yayıncılar, Lübnan Yayınevi)
- *Mu'cemu'l-Emsali'l-Arabi* (Arap Atasözleri Sözlüğü (Yayıncılar, Lübnan Yayınevi)

- *Murşidü'l-Mua'llim fi Tedrisi'l-Luğati'l-Arabiyye li Gayri'n-Natikine Biha.* (Yabancılara Arapça Öğretiminde Öğretmen Kılavuzu), (Körfez Ülkeleri, Arap Kültür Yayınları - Riyat).
- *Delilü'l-Mallim fi İstihdami'l-Bitakat Ve's-Süver fi Ta'limi'l-Luğa.*(Arapça Öğretiminde Resim ve Kart Kullanımı, Öğretmen Kılavuzu), (Körfez Ülkeleri, Arap Kültür Yayınları - Riyat).
- *İdaat fi'l-Lugati'l-Arabiyye* (Yayıncı: Yazar: Dr. Abdurrahman el-Fevzan)
- *et-Tekenniyat'ü-Terbeviyye fi Ta'limi'l-Luğati'l-Arabiyye,* (Arapça Öğretiminde Teknik Eğitim) (Umeyye Yayınevi, Riyad)
- *el-Ela'bu'l-Luğaviyye fi Ta'limi'l-Luğati'l-Arabiyye* (Arapça Öğretiminde Dil Oyunları), (Merih Yayınevi, Riyad).
- *Kur'an-ı Kerim Kelimeleri Sözlüğü ve Yaygınlık Dereceleri* (Lübnan Yayınevi, Beyrut).
- *Mu'cem Mustalahat Ilmu'l-Luğati'l-Hadis* (Modern Dilbilimi Terimleri Sözlüğü) (Lübnan Yayınevi, Beyrut)
- *Yabancılara Arap Dili Öğretiminde Kaynak* (Arap İlim, Kültür ve Eğitim Örgütü, Tunus). Toplam: 25 adet kitap

İmam Muhammed b. Suud İslam Üniversitesi ve Öğretim Elemanlarının Yayınları

Birincisi: Arap Dili Öğretimi:

- *Silsiletu Ta'limi'l-Luğati'l-Arabiyye Linnatikina Bigayriha.* (Yabancılara Arapça Öğretme Dizisi) Bu seri, Arap Dilini ve Dini ilimlerin ana prensiplerini öğreten kâmil bir metottan ibarettir. Bu dizi; 37 çeşit kitap içermektedir. 5 adet öğretmen için rehber kitap, 8 adet sözlük ve diziyi tanıtan bir adet mukaddimeden oluşmaktadır.
Toplam:50 adet kitap.

İkincisi: Öğretmen ve Araştırmacılar İçin Kaynak Kitaplar

- *Delilü'l-Buhus el-Mutemmime lilmacistir fi Ma'hadi Ta'limi'l-Luğati'l-Arabiyye*
- *Kadaya ve Tecarib fi Ta'limi'l-Luğati'l-Arabiyye, li Gayri Natikine Biha*
- *Kıraat fi'l-Millugati't-Tatbiki*
- *İlmu'l-Luğati't-Tatbibiki ve Ta'limu'l-Arabiyye*

- *İlmu'l-Luğati'n-Nefsiyy*
- *Menahicu'l-Bahs fi Luğati'l-Merhaliyye limuta'allimi Elluğat el-Ecnebiyye*
-

B. Üniversite Dışında Yayınlanan Kitaplar

- *en-Nazariyatü'l-Lugaviyye ve'n-Nefsiyye ve Ta'limu'l-Luğati'l-Arabiiyye* (Yayımlayan: Müellif, Dr. Abdülaziz el-Usayli)
  - *Taraik Tedrisi'l-Luğati'l-Arabiiyye Li'n-Natikine bi Lugatin Uhra* (Yayımlayan: Müellif, Dr. Abdülaziz el-Usayli)
  - *Min Hasais Luğati'l-Arabiiyye* (S.Arabistan Arap Dili Cemiyeti)
  - *ed-Dirasatü'l-Luğaviyye li'l-Merhaleti's-Saneviyye* (S.Arabistan Ta'lim ve Terbiye Bakanlığı)
  - *Esasiyyat Ta'limi'l-Luğati'l-Arabiiyye Li'n-Natikine bi Lugatin Uhra* (Ümmü'l-Kura Üniversitesi, 2002)
  - *el-İhtibarätü'l-Lugaviyye* (Yayımlayan: Müellif, Dr. İbrahim Ebu Humeyid)
  - *İlmu'l-Luga es-Siyasi* (Kral Suut Üniversitesi)
- Toplam: 13 adet kitap

Ümmü'l-Kura Üniversitesi, Arap Dil Enstitüsü ve Öğretim Elemanlarının Yaptıkları Yayınlar Yabancılar İçin Arapça Dil Öğretimi Üzerine Yayınlanan

Kitaplar:

- Ses Dinleme Kitabı
  - Yabancılar İçin Arapça Dil Öğretimi. 6 Kitap
  - Öğretmen Kılavuzu
  - Kur'an-Kerim'den Amme Cüzünün Öğretimi
  - Arap Yazısı Kitabı
  - Arap Yazısı İçin Kaynak kitap
  - Ders Kitabı İle Birlikte Hikâyeler (10 Hikâye)
  - Arapçada Zor Seslerin Öğrenimi ve Öğretimi (Öğretmen ve Öğrenci için)
- Toplam: 22 Adet kitap

Öğretmen ve Araştırmacılar İçin Kaynak Kitaplar

- *Ta'limu'l-Arabiiyye Li'n-Natikine bi Lugatin Uhra, Üsüsühü, Medahilühü ve Turuk Tedrisihi*

- *el-Ahtaü'l-Lüğaviyye et-Tahririyye li Tullabi'l-Müsteva'l-Mutakaddim*
  - *et-Temhid fi'l-İktisabi'l-Luğati'l-Arabiyye li Gayri'n-Natikina Biha*
  - *Kaimetu Mekke li'l-Müfradati's-Şai'a*
  - *Bernamecü Ta'limi'l-Arabiyye Li'l-Müslimin en-Natikine bi Lugatin Uhra fi Davi Devafihim*
  - *el-Üsüsü'l-Mu'cemiyye Ve's-Sekafiyye li Ta'limi'l-Lugati'l-Arabiyye Li Gayri'n-Natikine Biha*
  - *Delilü Amel fi İ'dad el-Mevad et-Ta'limiyye Liberamic Ta'limi'l-Arabiyye*
  - *el-Kitabü'l-Esasi li Ta'limi'l-Lugati'l-Arabiyye Li'n-Natikine bi Lügatin Uhra, İ'daduhu, Tahlilühü ve Takvimuhu*
  - *el-Merci' fi Ta'limi'l-Lugati'l-Arabiyye Li'n-Natikine bi Lügatin Uhra (2 kitap)*
  - *Buhus Lugaviyye ve Edebiyye*
  - *el-Arabiyyetu ve'l-Hevsa Nezerat Tekabuliyye*
  - *Ta'limi'l-Arabiyye li Gayri'n-Natikine Biha el-Meacim*
  - *el-Meharatü'l-Lügaviyye ve Müsteveyatüha*
  - *el-Meharatü'l-Lügaviyye ve Müsteveyatüha, Tahlil Nefsi Lugaviyy*
- (Anket Çalışması) Toplam: 14 adet kitap

Yukarıda anlattıklarımıza ilave olarak, Dil Enstitüsü yakın geçmişte, pek çok Arap dil uzmanının katkılarıyla, Ana Dilleri Arapça olmayanlar için farklı bir doküman daha hazırlamıştır. Bu kaynak dokümanın yayınlanması veya dağıtımı ile birlikte, sadece Arap Dil Enstitüsünde değil, aynı zamanda diğer müessesler nezdinde de büyük bir çalışma olarak etkisini göstereceğini tahmin ediyoruz.

Eğitim Bakanlığı (Şu andaki, Ta'lim ve Terbiye)

Otuz yılı aşkın bir süreden beridir, Suudi Arabistan Eğitim Bakanlığı, Arapçayı konuşanlar için, oldukça önemli bir Arapça Dil Öğretimi Serisi Ünitesini zamanında hazırlama teşebbüsü içine girmiştir. Bu: “**el-Arabiyyetü Li'n-Naşiin**” serisidir. Bu dizi öncelikle, Ana dilleri Arapça olmayan ve Arapça öğrenimi gören ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik olmuştur. Bu seri 12 kitaptan meydana gelmiştir. 6 kitap öğretmen, 6 kitap ta öğrenci için

hazırlanmıştır. Bakanlık dünya çapında dağıtılmak üzere bu seriden: 100.000 adet bastırılmıştır. Ayrıca dünya ülkelerinden pek çok özel ve resmi müessese de (bazen yerel dilden ilave ve açıklamalar da ekleyerek) bu serinin birçok baskısını yapmışlardır. Yaklaşık iki yıldan bu yana bakanlık, “Yabancı Okullarda Arapça Öğretimi Konusunda Doküman Hazırlama Projesini” üstlenmiş durumdadır.

Arabistan’daki Özel Kurumlar

Arapçayı dünya çapında yayma ve geliştirme hareketini üstlenmede aktif rol oynayan kurumların başında; **İslam Vakfı Müessesesi, Uluslararası Program Müessesesi ve İkra Müesseseleri** gelmektedir. Örneğin, İslam Vakfı Müessesesi, öğrenci için 4 kitap ve bir sözlükten oluşan “العربية بين يديك” (el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk) serisini yayınlamış, bu Arapça seri, çeşitli ülkelerde Arapça öğretimi yapan öğretmenlerin eğitimi konusunda aktif bir rol oynamıştır.

Riyad’ta bulunan ve Süleyman er-Racihi Hayır Müessesesine bağlı olan ikinci önemli hayır kurumlardan, Uluslararası Program Müessesesine gelince, bu hayır kurumu da, ana dilleri İngilizce olan Müslümanlara yönelik olarak: “تعليم العربية” (Ta’limü’l-Arabiyye) serisinin telif ve yayınlamasını üstlenmiştir. Adı geçen bu seri, Arapça öğretiminin hazırlık düzeyinden başlayarak, lise düzeyinin bitimine kadar olan eğitim aşamasını hedeflemiş, bu farklı düzeylerdeki Arapça öğrenim ihtiyacını karşılamış durumdadır. Bu alanla ilgili kitapların sayısı: 30 adet kitaptan az değildir. Bu hayır kurumu aynı zamanda, Arapça öğretimi amacına yönelik olarak ihtiyaç duyulan kitapları hazırlama konusunda rehber niteliğinde bir çalışma sergilemiş ve “**Ana Dilleri Arapça Olmayanlara Arapça Öğretimi Dokümanını**” hazırlamada öncü rol oynamıştır.

Yukarıda adın geçen Uluslararası Program Müessesesinin, çeşitli ülkelerdeki Arapça öğretmenlerini eğitme çerçevesinde hazırladığı örnek bir çalışma ve program ile büyük ve öncü bir rol oynamıştır. Kurumun hazırladığı çanta setinde, bir yandan hoca ve talebe için kitap, diğer yandan bilgisayar sunumlu bir kitap yer almış bulunmaktadır.

Yabancılar arasında Arapçayı yayma ve geliştirmede büyük payı olan üçüncü hayır kurumu ise İkra’ müessesidir. Merkezinin bulunduğu yer, Arabistan’ın Cidde kentidir. Adı geçen kurum daha

çok, eğitim ve öğretim ile ilgili kitapların baskısını yenileyip tekrar basmada büyük katkı sağlamıştır. Örneğin, el-Arabiyyetü li'n-Naşiin serisini bastırıp çeşitli dünya ülkelerinde dağıtımını üstlenmiştir. Ayrıca, çeşitli ülkelerde düzenlenen Arapça öğretim kurslarında ders veren öğretim elemanlarının eğitimi bağlamında gerekli mali desteği sağlamıştır. Aynı şekilde, Arap dilinin yayılmasına hizmet amacıyla, Çin'deki bazı projelere parasal destek vermiştir.

Özel Arap Dili Enstitüsü

Riyad'ta, diplomatların bulunduğu semtte yer alan, Süleyman er-Racihi hayır kurumuna bağlı bu özel enstitü, yaptığı faaliyet ve katkılar sebebiyle bu kurumdan bahsetmemiz gerekir. Adı geçen kurum, Ana Dilleri Arapça olmayanlara, farklı amaçlara yönelik Arapça öğretimi alanında pek çok kitap neşretmiştir. Diploması, tıp gibi alanlarla ilgili olarak toplam: 30 adet kitap hazırlamıştır. Bu bilgiler doğrudan, Prof. Dr. Salih es-Suheyban tarafından bana anlatılmış ve teyit edilmiştir. Sadedinde olduğumuz Özel Arap Dil Enstitüsü, özellikle farklı amaçlara yönelik Arapça öğretimi üzerinde yoğunlaşması hasebiyle, alanında tek olma niteliğine sahiptir. Bu hizmetlerin yanı sıra, Enstitü, ilgili internet sayfasında yer aldığı gibi, farklı aktivite ve faaliyetlerde de bulunmaktadır.

Arapça Öğretim Metotlarını Geliştirmede Arabistan Üniversitelerinin Katkıları

Kral Suud Üniversitesi, 1994 senesinde, Arabistan'ın Riyad şehrinde çalışan yabancılara Arapça Öğretim programını hazırlama amacına yönelik bir merkez açma kararı aldı. Bu projeyi hayata geçirmek için, konuyu bu fikri ortaya atan, İngilizce bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Mahmud İsmail es-Sini'ye havale etti. Zira adı geçen öğretim üyesinin ihtimamı ve bilimsel ihtisas alanı, yabancı dilleri modern metotlarla öğretme yollarını kapsıyordu. İlk adım olarak İngiliz dili bölümünden deneyimli, yabancı dil olması hasebiyle İngiliz dilinin öğretimi alanında otorite olan üç öğretim üyesinin ortak çalışmalarıyla program başlamış oldu. Atılan bu adım, diğer Arap ülkelerinde de Yabancılara Arapça Öğretme yolunda atılması gereken adımlara yeni bir bakış açısı ve yöneliş getirdi. Çünkü o ana kadar, diğer Arap ülkelerinde yaygın olan tarz,

Araplar için hazırlanmış olan kitap ve metotlarla dil öğretme şeklinde yürütülmekteydi. Oysa günlük hayatında, çevresinde ve çocukluğundan itibaren Arapça konuşan bir Arap ile Arapça konusunda hiçbir bilgi ve tecrübesi olmayan diğer insanlar arasındaki temel fark ve özellikler göz önünde bulundurulmamıştı. Arap dili öğretim programı, bu yeni metot ve yöntemle paralel olarak başladı. Böylece ilk etapta, Birleşik Amerika Devletlerinde bulunan ve bir gurup Arap diltisi tarafından hazırlanmış olan geçici bir kitap esas alındı ve dil öğretim laboratuvarlarından da istifade edilerek ilk defa Arap ülkelerinde bu program hayata geçmiş oldu.

Bu uygulama ile yabancılara yönelik, Arapça öğretiminde bilimsel tarzda hazırlanmış ders kitapları ile kaynakların ne denli az ve yetersiz olduğu gün yüzüne çıkmış oldu. Atılan bu adımla aynı şekilde modern metotlara uygun telif edilmiş kaynakların yetersizliği, ilmi araştırmalar alanında bir ünitenin yokluğu ve okutulması gereken derslerin belirlenmesi gerçeği idrak edildi. İşte bütün bu ihtiyaçlar, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, Arabistan üniversitelerine bağlı dil enstitüleri tarafından sağlanmış ve ortaya çıkarılmıştır.

Yabancı Dil Olması Hasebiyle Arapça Yeterlilik Sınavı

Kral Suud Üniversitesi'ne bağlı Dil Enstitüsünde yapılan çalışmalar sonucunda, enstitüde yabancı bir dil olması hasebiyle ilk defa teknik düzeyde Arapça yeterlilik sınavı hazırlandı. Bu sınav, İngiliz Dili, Arap Dili ve Psikoloji Bölümünden öğretim elemanları ile Üniversitedeki Program uzmanlardan oluşan bir gurup akademisyen tarafından hazırlanmıştır. Bu tarz bir dayanışma ile Arap Diline yapılan bu hizmet, haddi zatında bu alanda bir ilk sayılır. Zira daha önceleri Arapça öğretimi denince, akla gelen sadece Arap Dili ve Edebiyatı alanında uzman olan kimseler anlaşılırdı. Yaygın olan kanaat bundan ibaretti.

Burada kayda değer önemli bir konu olan; **Arapça Yeterlilik Sınavı** alanındaki projeye işaret etmem gerekir. Arabistan Yüksek Öğretim Bakanlığına bağlı, **Ölçme ve Değerlendirme Merkezi** tarafından organize edilen bu önemli çalışma, Arabistanlı teorik ve pratik bir gurup dil bilimci ve teorisyenin katkılarıyla hayata geçirilmiş, proje daha sonra, Arapça öğretimi alanında uzman olan

bazı Arap dilcileri tarafından uygulamaya konmuştur. Bu çalışma, yabancı dil olması hasebiyle Arap Dili alanında teknik düzeyde yapılmış en kapsamlı ve en modern yeterlilik sınavı sayılır.

Yabancılar İçin Arapça Öğretmenlerin Yetiştirilmeleri ve Eğitilmeleri

Dil Enstitülerinin, Arapçayı günün şartlarına uygun, bilimsel metotlarla öğreten ehil öğretmenlerin azlığı ve yetersizliği konusunda karşılaştığı sorun, yetkilileri Arapça öğretimi konusunda eksikliği hissedilen yeterli sayıda deneyimli ve ehil öğretmeni bulma ve bu amaçla programlar hazırlama arayışına sevk etmiştir. Bu arayış ve çabalar, birçok yabancı ülkede, Arap Dilinin öğretimi alanında yöntem ve metot geliştirmede büyük rol oynamıştır. Bunun sonucu olarak ta, bu enstitülerinden mezun olan elemanlar, dünyanın farklı ülkelerinde Arap Dilini öğretme alanında yeni programlar hazırlama ve geliştirme arayışı içine girmişlerdir.

Arabistan'ın Uzman Öğretici Kadrosunun Yetiştirilmesi

Suudi Arabistan Üniversitelerine bağlı Arap Dil Enstitülerinin büyük arayışları neticesinde, yabancı dil olması hasebiyle Arapça öğretim programlarının geliştirilmesine olan ihtiyaç gün gittikçe daha fazla idrak edilmiştir. Bu ihtiyacın karşılanması ve giderilmesi amacıyla, Kral Suut üniversitesi, İmam Muhammed İslam Üniversitesi ve son olarak ta Ummu'l-Kura Üniversitesi, başarılı görülen bir kısım dilci araştırma görevlisi ve eğitimciyi, teorik ve pratik dil çalışmaları alanında, özellikle de yabancı dil öğretimine yoğunlaşmaya yönelik ihtisas yapmak üzere İngiltere ve Amerika Üniversitelerine göndermişlerdir. Bu çalışma sonucunda yukarıda adı geçen dil enstitüleri bünyesinde doktorasını yapmış ehil öğretim elemanı ihtiyacı sağlanmış, böylece modern anlamda yabancı dillerin (Arapça) öğretimi konusunda program, proje, kaynak kitap ve derslerin belirlenmesinde bu kadro büyük rol oynamıştır. Hazırlanmış kitaplara ilave olarak ayrıca, dil öğretimi ile alakalı pek çok bilimsel araştırma, makale, yüksek lisans tezleri de yapılmış olup, bunların da, yabancı dil olması hasebiyle, Arap dili öğretimine ve geliştirmesine büyük katkılar sağlayacağını ümit ederiz.

Eğitim Araçlarının Kullanımı

Arabistan üniversiteleri bünyesinde yer alan Dil enstitülerinin, Arapça öğretim metotlarını geliştirme konusundaki çabaları, görsel ve işitsel modern araçlardan yararlanmayı da beraberinde getirmiştir. Örneğin: Dil ve yayın laboratuvarı, resimleri gösteren her türlü cihaz, muayyen görseller, resim, çizgi filimler, haritalar, kişisel eğitim programları, hatta dil oyunları ve son olarak da internet bunların bir kaçıdır.

Arabistan eğitim kurumlarının, dil metotlarını geliştirme konusunda harcadığı çaba ve gayretleri okuduğumuzda, ilgili bu kurumların dil öğretiminde uygulamalı modern dil bilimleri metotlarını esas aldıklarını görmekteyiz. Özellikle de, yabancılara Arap dilini öğretme alanında öğretim bu minval üzere şekillenmiştir. Bu aşamada Arapçayı konuşanla bu dile yabancı olan insanları ayrı kategorize etmek, öğrenciler arasındaki kültürel farklılıklar ile dil alt yapılarını dikkatten kaçırmamak, aynı şekilde öğrencilerin yaş faktörlerini gözetlemek önemli bir faktördür. Buna ilave olarak, Arapçayı özel amaçlarla, tıp ve dini alan gibi amaçlarla öğrenen öğrencilerin olabileceği muhakkaktır. Ek listede zikredilen ders ve kitaplardan da anlaşıldığı gibi, Arapça öğretim elemanlarının yeni ve modern metotları benimsemeleri ve araçlarını istihdam etmeleri bunun bir göstergesidir.

Arabistan Dışında Düzenlenen Kurslar ve Sempozyumlar

Şüphesiz ki, öğretmen pratik eğitimin en önemli payandasıdır. Bu sebeptendir ki, Suudi Arabistan'ın gerek resmi, gerekse özel kurumların ihtimamı hep bu tarafa yoğunlaştı. Bunun açık göstergesi ise, Suudi Arabistan müesseselerinin çeşitli dünya ülkelerinde düzenlemesine katkıda bulunduğu onlarca sempozyum ve eğitim kurslarının düzenlenmiş olmasıdır. Bu aktiviteler bazen sadece Arabistan tarafından, bazen de yabancı ülkelerin kurumlarıyla ortak dayanışma ile düzenlenmiştir. Bu faaliyet ve etkinlikler, dünya çapında, yabancılara Arapça öğretim metotlarının geliştirilmesi konusunda çok olumlu sonuçlar meydana getirmiştir.

Sonuç

Makalemizin geçen kısmından da anlaşılacağı üzere, Suudi Arabistan Krallığı, gerek resmi, gerekse sivil ve hayır kurumlarıyla, diğer Arap devletlerini veya diğer ülkeleri geride bırakarak, yabancılara Arapçayı öğretme konusunda büyük bir çaba ve gayret göstermiştir. Özellikle de çalışmamızın şu ana konularında büyük bir katkı sağlamıştır:

- 1- Eğitim materyallerinin temini. Yaş ve öğrenim düzeyi dikkate alınarak, dünya çapında; akademik kurumlarda, İslam merkezlerinde, yaklaşık 213 adet kitap kullanılmaktadır.
- 2- Öğretmen ve araştırmacılar için bilimsel kaynakların hazırlanması. Bu alanda da kitap, belge ve eğitim setleri olmak üzere toplam 53 adet kaynak kitap hazırlanmıştır.
- 3- Arap Dili öğretim metotlarını, yabancı diller öğretim metotlarına uygun olarak, modern yöntemlerle geliştirmede sağladığı katkı. Bunu da sağladığı pratik uygulama yöntemiyle, yetiştirdiği öğretmenlerle, Arabistan'ın içinde ve dışında onları eğitmekle ve kitap ve bilimsel kaynak hazırlama sayesinde gerçekleştirmiştir. Bu kaynaklar öğrencilerin kullandıkları birçok genel kaynakları kapsamaktadır.

Dil Öğrenimi Alanında İlave Kitap ve Kaynaklar

Arapça öğrenimini amaçlayan yabancılar için önemli kitap ve kaynak serisinin Arapça orijinal listesi şöyledir:

Birincisi: Yetişkinler için

A-Seriler

سلسلة العربية للحياة : (4 أجزاء)

سلسلة القراءة الميسرة : (3 أجزاء)

سلسلة القواعد العربية الميسرة : (3 أجزاء)

سلسلة العربية للعالم : 3 مستويات (ج 2 و ج 3 قيد النشر، معهد جامعة الملك سعود)

سلسلة العربية الوظيفية : 4 مستويات (قيد النشر، معهد جامعة الملك سعود)

سلسلة القراءة العربية للمسلمين : 3 أجزاء (مكتبة لبنان ناشرون ، بيروت)

سلسلة هيا نتكلم العربية للناطقين بالإنجليزية: 3 أجزاء (مكتبة التوبة، الرياض)

- سلسلة العربية بين يديك: 3 أجزاء ومعجم (مؤسسة الوقف الإسلامي ، الرياض)
سلسلة العربية للراشدين : 3 كتب للطالب و3 للمعلم (وزارة الشؤون الإسلامية) –
تعليم العربية للمسلمين.
سلسلة تعليم اللغة العربية للناطقين بغيرها 37 مطبوعا للطالب، مع خمسة أدلة للمعلم،
و8 معاجم، ومقدمة للتعريف بها. (معهد جامعة الإمام محمد الإسلامية) – تعليم
العربية للمسلمين .
سلسلة تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها 6 أجزاء (معهد جامعة أم القرى)
قصص مصاحبة للكتاب الأساسي 10 كتابا (معهد جامعة أم القرى)
سلسلة العربية لأغراض خاصة 30 كتابا (معهد عربي الرياض)
التعبير الموجه ، جزآن
برنامج العربية التفاعلية (لتعليم العربية عن طريق الشابكة – الإنترنت-)

B- Kitaplar

- العربية : أصواتها وحروفها
النحو
العربي
المبرمج
للتعليم
الذاتي
العربية
لأغراض
طبية
كتاب الخط
العربي
المرجع في
الكتابة
العربية
تعليم وتعلم أصوات العربية الصعبة (للمعلم والمتعلم)
تعلم الصرف العربي بنفسك (دار المريخ ، الرياض)
الإملاء
الوظيفي
الأدب والنصوص لغير الناطقين بالعربية
تدريبات فهم المسموع
تعلم الإملاء بنفسك

الصوتى المجرى

İkincisi: Gençler İçin

سلسله العربيه لناشئين: 6 كتب للتلميذ و 6 للمعلم (وزارة المعارف – التربية والتعليم حاليا)
سلسله تعلم العربيه (للمسلمين الناطقين بالإنجليزية) ، المراحل 7-12 (مؤسسة مناهج العالميه)
تعليم العربيه للمسلمين الناطقين باللغة الإنجليزية .

Üçüncüsü: Çocuklar İçin

سلسله تعلم العربيه للمراحل، 1-6 : كتب التلميذ والنشاط والمعلم (مؤسسة مناهج العالميه، الرياض)
(– تعليم العربيه للمسلمين الناطقين باللغة الإنجليزية .
سلسله أحب العربيه ، 8 مراحل : كتب التلميذ والتدريبات والمعلم، إضافة إلى معجم الطفل
المصاحب للسلسله (مكتب التربية العربي لدول الخليج ، الرياض)
التسلية المثمرة، 4 كتب للأطفال فى الألعاب اللغوية .

Dördüncüsü: Sözlükler

معجم الطالب السياقى
المعجم السياقى للتعبيرات الإصطلاحية
معجم المثل العربيه
المكنز العربى المعاصر
معجم الطفل (عربى – إنجليزى – ومسرد إنجليزى – عربى)
المعجم المصاحب لسلسله العربيه بين يديك
المعاجم المصاحبة لسلسله العربيه للناطقين بغيرها (معهد جامعة الإمام)